

VIATGE ETIMOLÒGIC PEL BAIX EMPORDÀ

Carla Bermudo Molins

Teia Galí

IES Frederic Martí Carreras

10/12/2010

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ.....	4
1.HISTÒRIA DEL BAIX EMPORDÀ.....	5
1.1-Prehistòria i antiguitat.....	5
1.2-Edat Mitjana.....	6
1.3-Edat Moderna.....	7
1.4-Segles XIX i XX.....	8
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA DEL BAIX EMPORDÀ.....	10
3. EVOLUCIÓ ETIMOLÒGICA DELS TOPÒNIMS.....	12
3.1-MUNICIPIS:.....	14
3.1.1- Begur:.....	14
3.1.1.1- Esclanyà.....	14
3.1.2- Bellcaire d'Empordà:.....	14
3.1.3- La Bisbal d'Empordà:.....	15
3.1.4- Calonge de Mar:.....	15
3.1.4.1- St. Antoni de Calonge.....	15
3.1.5- Castell d'Aro-Platja d'Aro.....	15
3.1.6- Colomers:.....	16
3.1.7- Corçà:.....	16
3.1.7.1- Caçà de Pelràs.....	16
3.1.8- Foixà:.....	16
3.1.8.1- La Sala.....	17
3.1.8.2- Sant Llorenç de les Arenes.....	17
3.1.9- Fontanilles:.....	17
3.1.9.1- Llabià.....	17
3.1.10- Garrigoles:.....	18
3.1.11- Gualta:.....	18
3.1.12- Jafre de Ter:.....	18
3.1.13- Mont-ras:.....	18
3.1.14- Palafrugell:.....	19
3.1.14.1- Calella de Palafrugell.....	19
3.1.14.2- Llafranc.....	19
3.1.14.3- Tamariu.....	19
3.1.14.4- Llofriu.....	20
3.1.15- Palamós:.....	20
3.1.15.1- Sant Joan de Palamós.....	20
3.1.16- Palau-Sator:.....	20
3.1.16.1- Fontclara.....	21
3.1.16.2- St. Feliu de Boada.....	21
3.1.16.3- St. Julià de Boada.....	21
3.1.17- Pals:.....	21
3.1.18- Parlavà:.....	22
3.1.18.1- Fonolles.....	22
3.1.19- La Pera:.....	22
3.1.19.1- Pedrinyà.....	23
3.1.19.2- Púbol.....	23
3.1.20- Regencós:.....	23
3.1.21- Rupià:.....	23
3.1.22- Sta. Cristina d'Aro:.....	23
3.1.22.1- Bell-lloc.....	24
3.1.22.2- Romanyà de la Selva.....	24

3.1.22.3- Solius.....	24
3.1.23- St. Feliu de Guíxols:.....	24
3.1.24- Serra de Daró:.....	25
3.1.24.1- St. Iscle.....	25
3.1.25- La Tallada d'Empordà:.....	25
3.1.25.1- Canet de Verges.....	25
3.1.25.2- Marenyà.....	26
3.1.25.3- Tor.....	26
3.1.26- Torrent d'Empordà:.....	26
3.1.27- Torroella de Montgrí:.....	26
3.1.27- L'Estartit	26
3.1.28- Ullà:.....	27
3.1.29- Ullastret:.....	27
3.1.30- Ultramort:.....	27
3.1.31- Vall-llobrega.....	27
3.1.32- Forallac.....	28
3.1.31.1- Fonteta.....	28
3.1.31.2- Peratallada.....	28
3.1.31.3- Vulpellac:.....	28
3.1.31.4- Fitor.....	28
3.1.31.5- St. Climent i Sta. Susanna de Peralta.....	29
3.1.32- Verges:.....	29
3.1.33- Vilopriu:.....	29
3.2- ACCIDENTS GEOGRÀFICS.....	30
3.2.1- Ter.....	30
3.2.2- Daró.....	30
3.2.3- Ridaura.....	30
3.2.4- Massís del Montgrí.....	31
3.2.5- Gavarres.....	31
3. CONCLUSIONS LINGÜÍSTIQUES.....	32
3.1- CONCLUSIONS SOBRE L'ORIGEN.....	32
3.2- CONCLUSIONS CONCEPTUALS.....	34
3.3- CONCLUSIONS MORFOLÒGIQUES.....	36
CONCLUSIONS.....	39
AGRAÏMENTS.....	40
BIBLIOGRAFIA.....	41

INTRODUCCIÓ

Vaig escollir aquest treball perquè la llengua és un tema que m'encanta en tots els aspectes, però l'etimologia concretament desperta el meu interès d'una manera especial. Sempre m'ha encuriósit saber d'on provenen les paraules i sobretot els noms de pobles que són moltes vegades, si més no, curiosos. He volgut doncs enfocar el meu treball a l'estudi etimològic dels topònims del Baix Empordà centrant-me en els noms de pobles però també tenint en compte alguns accidents geogràfics.

El meu objectiu, doncs, és entendre a partir de l'estudi d'una zona en concret com és el Baix Empordà quin és l'origen predominant a la zona i perquè, així de quin és el tret identitari de cada poble que porta a posar-hi el nom, la seva flora, la fauna, el seu aspecte etc. I també saber quins trets de l'evolució lingüística i etimològica de la llengua escrita i parlada també afecten als topònims.

Per tant el meu treball constarà d'una primera part on explicaré breument la història i la geografia de la comarca, dos trets que trobo interessants per entendre l'etimologia ja que són les principals coses que defineixen i donen identitat a un municipi, una segona part on faré un estudi etimològic dels municipis, dels seus agregats i també d'accidents geogràfics així com serralades i rius. L'última part del treball constarà d'unes conclusions conceptuals, etimològiques i morfològiques que extrauré a partir de l'estudi etimològic.

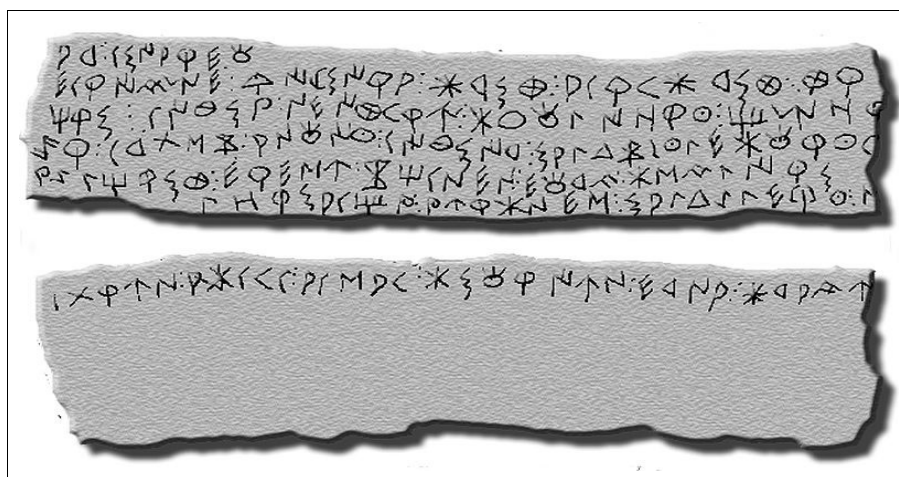
Espero que aquest treball ajudi a calmar la meua curiositat i la de molts altres envers aquest tema i aprendre'n molt, ja que quan més sé més ganes tinc de seguir aprenent i de saber-ne més.

1.HISTÒRIA DEL BAIX EMPORDÀ

1.1-Prehistòria i antiguitat

Al Baix Empordà s'hi han presentat les ocupacions de població més antigues de l'Empordà, a les coves del Massís del Montgrí, restes de fa entre 200,000 i 300,000 anys i també a l'extrem sud, a la serra de Cadiretes, hi trobem restes de entre el 10,000 i el 5,000 aC. Tot i així els primers indicis de pastors i agricultors són al Puig Mascaró l'any 4,000 aC. dels quals en trobem restes com conjunts dolmènics com la cova d'en Daina de Romanyà o el cementiri dels Moros de Torrent, menhirs dels quals destaca el de la Murtra, també a Romanyà. La situació de l'Empordà fou òptima per l'entrada dels pobles indoeuropeus, que s'hi establiren i van ser la primera base de la nostra cultura. El poblat iber que es trobava a la zona de l'Empordà van ser els indigets¹, trobem restes d'aquest poblat preromà a Ullastret i a Castell de Palamós

Més tard, amb la colonització grega aquest poble indígena establí contacte amb els colons que s'havien establert a dues ciutats properes, *Emporion* i *Rhode* (Empúries i Roses). Gràcies a aquest contacte els indigets van ser els primers pobles que van utilitzar la moneda grega per transaccions comercials tot i que conservaven trets de la seva pròpia cultura així com l'alfabet. A partir dels segles II i I aC els indigets encunyen una moneda pròpia anomenada *Undikesken*².

Reproducció d'un "document" iber trobat a Ullastret.

Font: http://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Bronce_ibero.jpg

L'any 218 aC l'exèrcit romà arriba a Empúries mentre durava la Segona Guerra Púnica, amb la por

¹També anomenats indigetes o indiketes.

²Significa "dels indigets"

de la imposició de la cultura romana i veient perillar la seva cultura i les seves lleis els indigets es revoltaren i Marc Porci Cató a causa de les revoltes l'any 195 aC inicia la repressió a la força i pacificà la zona. A partir d'aquest moment trobem poblats escampats per la plana i dedicats, sobretot, a l'agricultura

1.2-Edat Mitjana

Les invasions dels pobles francoalamans provocaren una crisi a mitjans del segle III dC, que posaven fi a la pax romana. Comencem a trobar vestigis del cristianisme a partir del segle VI amb el monestir de Sant Feliu de Guíxols i amb algunes troballes a Llafranc i a Torroella.

Els àrabs van estar a l'Empordà molt poc temps(713-742), per tant la petjada dels mateixos va ser gairebé inexistent comparada amb altres indrets de Catalunya i el País Valencià. L'any 785 els francs de l'imperi carolingi envaeixen Girona. L'Imperi carolingi va fer una reestructuració del país, de la qual s'originà que la part septentrional del Baix Empordà formés part del comtat d'Empúries mentre que la resta al comtat de Girona. L'Empordà seguirà formant part del bisbat de Girona. A partir d'aquest moment la població s'agrupa al voltant d'alguna antiga vil·la fortificada i les ciutats de nova creació es comencen a situar amagades del mar i en petits turons envoltats d'aigua.

Els bisbes de Girona a part del poder espiritual i béns eclesiàstics tenen molts dominis feudals, aquest domini es centrava a la Bisbal i comprenia una gran quantitat de territoris dins dels comtats d'Empúries i de Girona. Els segles XI i XII comencen a consolidar-se alguns llinatges nobles amb important poder i dominis al territori. Cal destacar el senyor de Cruïlles i el de Torroella de Montgrí. L'any 1285 amb la croada de Felip l'Ardit, rei de França(1270-1285) es produí la batalla de les Illes Formigues, de les quals les forces de Roger de Llúria en surten vencedores.

Al s .XIV les principals vil·les es consolidaren, la vil·la feudal de Peratallada, la Bisbal pel seu poder episcopal i Torroella com a vil·la reial, a part de Sant Feliu que té importància pel seu monestir i el seu port.

Pere el Gran, l'any 1279 donà privilegis al port reial de Palamós engrandint i donant importància a la vil·la que a partir d'aquest moment començarà la seva expansió.

La Pesta Negra que començarà l'any 1348 i no finalitzarà fins al començament del s. XV, frenarà el desenvolupament de la societat medieval i provocarà un descens important de la població. Durant el segle XV les cases feudals estaven en decadència i la inestabilitat politico-econòmica provocà l'any 1485 la revolta remença. Un dels aixecaments va ser protagonitzat pels pagesos de Peratallada i

Begur que lluitaven contra el senyor de Cruïlles i els bisbes. Aquest moviment remença marca la fi del feudalisme amb la sentència de Guadalupe l'any 1486.

El bandolerisme era a l'ordre del dia, personatges com Miquel Sarriera senyor de Vulpellac o Josep Margarit i de Biure n'eren protagonistes.

1.3-Edat Moderna

El segle XVI deixa entreveure les llibertats i millores obtingudes pels moviments de remença amb un augment demogràfic però els atacs dels corsaris turcs, les epidèmies i el bandolerisme frenen el desenvolupament de l'Empordà. Durant el segles XVI i XVII es construeixen les torres de defensa de les quals encara en queda alguna. Altre cop durant el s XVII hi ha un increment demogràfic, l'any 1620, per exemple, es provocà una gran immigració occitana a causa de la persecució religiosa però altre vegada frenat per desastres com pestes, bandolerisme o la Guerra dels Segadors. L'Empordà juga un important paper en l'inici de la Guerra dels Segadors, l'obligació d'acollir les tropes castellanques provocà fortes lluites, a Palafrugell, per exemple, el juliol de 1638 es provoca un saqueig i una repressió brutal per part dels soldats castellans, per fortes discussions provocades entre la pagesia i les tropes, aquests fets donaren lloc a aixecaments posteriors. L'any 1640 la pagesia es va organitzar i el cap va ser Sebastià Estravau.

La invasió francesa al 1694 va provocar fortes lluites, l'Empordà va ser envaït per les forces del mariscal Noailles i s'embranchà en l'anomenada lluita del Ter, també coneguda com a Lluita de Verges o Lluita de Torroella, la qual les forces espanyoles van perdre i va ocasionar grans saquejades a tot un seguit de pobles de la ribera del Ter i alguns dies després, el setge a Palamós.

Després de la Guerra de Successió(1702-1714) i del pas de l'exèrcit francès per l'Empordà l'any 1705, el territori va experimentar un progrés notable a causa d'una política proteccionista on s'incitava el comerç amb Amèrica i la progressiva desaparició de la pirateria que oferia prosperitat als ports i ajudava a que s'establissin nuclis de població mariners.

1.4-Segles XIX i XX

Durant l'ocupació napoleònica que va des del 1804 al 1814 l'Empordà passà a mans de França formant part del departament del Ter i notant una gran millora, sobretot urbana, en els municipis il·lustrats i afrancesats com la Bisbal per exemple, mentre que l'empremta als municipis que s'hi oposaven va ser devastadora.

Al llarg del segle XIX el progrés de la indústria surera i de l'agricultura van fer que la comarca es recuperés aviat de l'estancament que havien provocat la Guerra Gran i la Guerra del Francès. L'any 1869 es proclama la república federal mitjançant un aixecament anomenat el foc de la Bisbal encapçalat per Pere Caimó que acaba en fracàs, el federalisme era majoritari a la zona surera, Sant Feliu, la Bisbal i Palafrugell, per exemple. El carlisme també era viu però en termes més rurals com a la Pera, moviment encapçalat per personatges com Francesc Savalls.

El progrés surer i agrícola es va veure alterat i frenat com a conseqüència de la crisi de la fil·loxera que va provocar l'emigració de molts empordanesos cap a les Amèriques i també de la decadència de la indústria surera després de la Primera Guerra Mundial.

Casa indiana a Begur, testimoni de l'estada a Cuba dels empordanesos. Font: <http://www.poblescatalunya.com/fotos-Begur-84.htm>

L'activitat turística que s'inicià entre els anys 1925 i 1935 que començava a remuntar l'economia empordanesa es veié tallat per la Guerra Civil Espanyola(1936-1939). A partir dels anys 60 la primera activitat de la comarca és el turisme i els nuclis de població importants es dediquen en gran part a aquest sector.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA DEL BAIX EMPORDÀ

El Baix Empordà és la part meridional de la divisió de l'Empordà feta l'any 1936 per raons més econòmiques que culturals, agafant com a referent la línia que traça el Massís del Montgrí i que segueix entre la línia que marca la divisòria d'aigües³ entre el Ter i el Fluvià. Inclou, doncs, els municipis compresos entre el Montgrí, just al nord per on passen les aigües del Ter, i el sector de les Gavarres i la Vall d'Aro, al sud.

Compta amb un total de 37 municipis i amb una extensió total de 700,17 km². Al nord limita amb la comarca de l'Alt Empordà, comarca molt lligada al Baix Empordà en quant a cultura i geografia, per això quan parlem de les dues ens referim a l'Empordà o a l'Empordanet, a l'Oest amb el Gironès i la Selva i a l'Est amb la Mar Mediterrània, creant una zona costanera anomenada la Costa Brava, zona litoral plena de contrastos, sectors amb penya-segats i petites cales envoltades de pins, amb petites illes que són una font de biodiversitat important amb ocells i peixos que hi troben refugi, les petites cales de Begur com Platja Fonda en són un molt bon exemple, així com les Illes Medes, set illots rocosos que es creu que en una època anterior havien estat unides al Massís del Montgrí, però que la part que unia les dos zones s'enfonsà. Les Illes Medes van ser declarades zona natural protegida. Però en contrapartida hi trobem també llargues platges de sorra molt fina com la platja de Pals.

Exceptuant les zones de les Gavarres, del Montgrí i de Begur, els paisatges es troba en una plana amb petits turons on s'alcen petits pobles al voltant d'un castell o d'alguna església. A la zona muntanyosa ens trobem el massís del Montgrí, massís aplanat i coronat per un castell medieval, de 308 m d'altitud i format per calcàries mesozoiques de tons clars. Trobem també el massís de Begur, a llevant del corredor de Palafrugell el qual també té restes d'un castell. El punt més alt de la comarca el trobem a les Gavarres, el puig d'Arques assoleix 531 m.

La plana en canvi, és formada pels sediments dels rius, creant una zona sorrenca, fent que entre el Montgrí i el Massís de Begur es creés una albufera. Aquesta faixa sorrenca contribuï a accelerar la sedimentació dels rius creant una zona de maresmes i estanys, de la qual estanys com el d'Ullastret van ser dessecats i només en queda una petita zona entre el Rec del Molí i el Ter. La zona d'aiguamolls de Pals, declarada zona protegida per la seva biodiversitat tant per la flora com pels

³ Frontera hidrogràfica entre dues conques de dos rius que sovint forma fronteres geogràfiques

ocells autòctons i migratoris que s'hi concentren.

La flora és dominada per l'alzina i l'alzina surera tot i que molts alzinars s'han substituït per pinedes de pi blanc. Al sotabosc hi predomina el bruc d'hivern, les garrigues i el romaní. La zona riberal presenta boscos de fulla caduca com l'àlber, l'om o el freixe de fulla petita. Si ens acostem al mar la vegetació recull boscos d'ullastre i murtra.

3. EVOLUCIÓ ETIMOLÒGICA DELS TOPÒNIMS

L'estudi lingüístic del treball consta de l'anàlisi dels topònims de diversos municipis de la comarca del Baix Empordà i dels seus agregats.

Estarà construït a partir de dues fonts principals, l'*Onomasticon Cataloniae*⁴ de Joan Corominas i el lloc web de l'Institut d'Estudis Catalans, fent servir moltes vegades les diferents visions entre Corominas i Aebischer⁵.

Cada topònim serà introduït per una petita explicació de la situació geogràfica d'on s'estableix, serres o muntanyes properes, rius que marquen frontera o fins i tot el nivell d'altitud en què es troben per situar una mica al lector. Aquesta petita part introductòria anirà seguida d'un estudi sobre l'ètim originari de cada topònim i de la classificació d'aquest, tant de l'origen del topònim com del contingut conceptual del mateix.

En quant a l'origen podem trobar topònims preromans, llatins, germànics, àrabs, grecs i fins i tot en alguns pobles més recents del castellà o del català antic.

Hi ha diferents maneres de classificar els topònims segons el contingut, però el mètode de classificació que faré servir serà el següent:

- Hidrotopònims: Són aquells topònims que fan referència a l'aigua, ja siguin rius, estanys, fonts etc. A vegades es dona al lloc el nom del riu que el banya.
- Situació i aspecte: Són freqüents aquests topònims que designen l'orientació del lloc, el color del terreny, la situació, ja que a vegades són trets molt característics del lloc.
- Fitotopònims: Estaran dins d'aquest grup tots els topònims relacionats amb plantes, siguin silvestres o cultivades, o que indiquin poblament d'aquestes plantes o fins i tot, arbres.
- Construccions: Molts noms de pobles denoten alguna forma de construcció, o algun tipus de construcció així com palau, casa etc.

4 Corominas, J. *Onomasticon Cataloniae vols. II-VII*. Curial edicions catalanes. Barcelona. 1994

5 Aebischer, P. *Études de Toponymie catalane.*, vol. I, fasc. 3. Barcelona, 1928.

- Zootopònims: S'inclouran tots els noms relacionats amb algun animal. Pot ser que indiquin la població important de l'animal en qüestió o fins i tot una metàfora que es basa en la forma del terreny.
- Agrupaments de població: Alguns topònims descriuen el lloc on s'ha desenvolupat una concentració de persones, així com Vila.
- Antrotopònims: Existeixen molts noms de llocs relacionats amb les persones, la propietat o la conquesta en són circumstàncies
- Hagiotopònims: També són freqüents els noms relacionats amb el món de l'Església. Tant noms de sant com qualsevol cosa que s'hi pugui relacionar, edificacions, símbols etc.
- Altres: Qualsevol topònim que no estigui relacionat amb cap de les classificacions anteriors s'inclourà aquí.

3.1-MUNICIPIS:

3.1.1- Begur:

Municipi del litoral. Comprèn gairebé tot el sector muntanyós del massís de Begur. La seva costa avarca des del Cap de Begur al Nord fins a la Cala de Cabres al sud on hi trobem la Cova d'en Gispert.

El topònim és preromà, concretament, ibero-basc, segons Corominas. El podem classificar com un topònim que defineix situació i aspecte ja que està format per dues partícules BEKO-URI que signifiquen vil·la del front, ja que Begur és la zona situada més a l'est de la costa, a la mateixa alçada que el Cap de Creus. A l'Edat Mitjana, el trobem llatinitzat en *Beguro*.

La “K” intervocàlica de BEKO sonoritza en “G” i el grup OU>U, deixant pas a Begur.

3.1.1.1- Esclanyà

Es troba al sector sud-oest del municipi de Begur i pròxim a Palafrugell. S'agrupa al voltant de l'església i del castell, en un terreny una mica accidentat pels darrers contraforts del Massís.

Es tracta, doncs, segons Corominas d'un nom propi provinent del llatí, ESQUILIANIANUS, adjectiu que denota possessió d'algú amb el sufix “-ANUS” el qual evoluciona al català en forma d'à. Cal destacar la transformació del grup “-NI-” en *ny*.

Aebischer, en canvi no ho deixa tan clar, la terminació en à ens fa pensar en el sufix -ANUS del qual hem parlat anteriorment, tot i que no veu clar l'origen de l'arrel “Esclany-”

3.1.2- Belcaire d'Empordà:

Municipi encaixat entre els contraforts del Massís del Montgrí i la serra de Valldavià.

El topònim actual és llatí i denota situació. BELL és bonic, mentre que CAIRE significa roca escairada o carena d'una serra. Podem dir, llavors que Belcaire és “a la bella carena d'un serrat”. Però aquest topònim li és donat des de 1691, abans era anomenat amb el topònim preromà de Bedenga o també Bitinga. Anomenat però “*castrum Bellicadri*” en un document de 1096. El nom llatí era Belicardum, on podem observar la palatalització del grup -li- intervocàlic, l'-um final es perd i es transforma en una *e* final per la presència d'una consonant oclusiva seguida d'una líquida.

3.1.3- La Bisbal d'Empordà:

És la capital comarcal del Baix Empordà. Aquest municipi queda delimitat a migdia per les Gavarres i queda travessat pel Daró.

La Bisbal d'Empordà es va dir anteriorment Fontanet, però la possessió d'aquest terreny pel Bisbe de Girona, va fer que s'anés coneixent poc a poc com la Bisbal, *episcopale*, és a dir propi del bisbe que finalment va substituir i anular l'antic nom de Fontanet.

3.1.4- Calonge de Mar:

Municipi que comprèn bona part de la serra de les Gavarres, obert a la mar amb les platges de St. Antoni i Torre Valentina.

Topònim d'origen llatí referent a les activitats humanes. Prové de l'adjectiu COLONICUS,-A,-UM que té dos significats: “referent a l'explotació de la terra” i “pertanyent a una colònia romana”. Pot provenir de qualsevol de les dues accepcions de l'adjectiu. Apareix en els documents medievals com COLONICO, i a documents, ja escrits en català dels segles XV i XVI apareix escrit *Calonge*, coincidint amb la pronúncia empordanesa actual d'aquest municipi

La combinació de “o-consonant-ó” a COLÓNICUS>CALÓNICUS, i el grup final *-icum>onge*.

3.1.4.1- St. Antoni de Calonge

Poble que s'estén al llarg de la platja de la badia. Antic barri marítim que va començar a poblar-se amb la desaparició de la pirateria, per tant, segles XVIII i XIX, podem dir que és un poble modern.

Agafa el nom de l'església, dedicada a Sant Antoni. Sant Antoni de Pàdua del qual se'n celebra la festivitat el dia 13 de juny. Per tant parlem d'un hagiotopònim, Antoni, és un nom preromà, probablement etrusc, però adoptat després per els romans.

3.1.5- Castell d'Aro-Platja d'Aro

Municipi que comprèn tot l'extrem oriental de la vall d'Aro on els contraforts de les Gavarres toquen a mar. El sector costaner d'aquesta població agafa des de la Platja de Sa Cova.

La zona que comprèn aquest municipi ha estat coneguda sempre amb el nom de Vall d'Aro (Vallis Aracae) i el nom antic que es donava a la fortalesa del castell de la Vall d'Aro era *Castell de Benidormens*. Més tard va passar a dir-se Castell d'Aro, fusionant els dos topònims.

Platja d'Aro, població totalment turística, que és l'actual cap administratiu del municipi.

El topònim ens indica aspecte, ja que el municipi s'estén a partir d'una llarga zona litoral. És un poble modern, nascut del turisme i que per tant ha agafat el topònim del català actual.

3.1.6- Colomers:

Municipi rural que es troba a l'esquerra del riu Ter.

Topònim d'origen llatí que podem anomenar zootopònim. Provenent de COLUMBARIUS que significa relatiu als coloms.

3.1.7- Corçà:

Municipi que es situa als darrers contraforts de les Gavarres.

Antropònim d'origen llatí. Segons l'Onomasticon de Corominas prové de CURTIANUS>CORÇÀ. *Curtius* era un nomen romà, el sufix -ANUS s'usava per crear adjectius indica relació a pertinença, per tant, Corçà significaria “d'en Curtius”. El grup -*ti-* (CURTIANUS) dóna lloc a una “ç” i el sufix anus a una “à”. Tot i que Aebischer parlava de QUARTIANUS del cognom també romà QUARTIUS pels documents trobats de l'Alta Edat Mitjana que parlen de *Quartianum* el 800, *Quartianus* el 898 i *Quertiano* el 922

3.1.7.1- Caçà de Pelràs

Petit poble situat a dalt d'un serrat al nord-oest del poble de Corçà.

És també un antropònim llatí, que prové de CATTIANUM que a la vegada prové del nomen romà CATTIUS, per tant, “possessió de Catius”.

La consonant doble TT es simplifica en una de sola. El grup intervocàlic -TI- evoluciona en “ç” o també “ss”, a vegades podem trobar Cassà escrit amb “ss”. El sufix -ANUM, evoluciona en “à”

3.1.8- Foixà:

És un municipi situat a la riba dreta del Ter. A ponent delimita amb els darrers contraforts de la Serra de Maria de Déu dels Àngels.

Així com Corçà, Foixà prové del llatí i també d'un nomen romà, en aquest cas FUSCIUS. FUSCIANUS> FOIXÀ.

3.1.8.1- La Sala

Poblet que comprèn el sector sud-oriental del terme de Foixà.

Segons Corominas, el nom d'aquest petit poble prové del germànic. SAL és un edifici senyorial, tot i que no s'han trobat vestigis de cap casal fortificat que pugui haver donat el nom al lloc. Per tant classificaríem el topònim d'aquest poblet com un topònim que ens indica construcció.

3.1.8.2- Sant Llorenç de les Arenes

Situat a la riba dreta del Ter, a la vora d'un dels seus meandres.

És un hagiòtopònim, en aquest cas Sant Llorenç va ser un dels set diaques de Roma, on fou martiritzat per les seves confessions cristianes, el nom és llatí, LAURENTIUS. La palatalització de la L inicial, i la monoftongació d'AU>O dona LLORENTIUS, mentre que el grup TI, es converteix en una Ç, donant lloc a LLORENÇ.

La segona part del topònim en canvi no fa referència a l'església sinó a l'aspecte del poble ja que és un poble amb unes extenses sorreres que estan cobertes per pinedes.

3.1.9- Fontanilles:

Població de la dreta del Ter, el qual està regat pel riu Daró.

Topònim llatí que designa un conjunt de fonts. De FONTS deriva FONTANA, al qual si li afegim el sufix diminutiu -ILLAS esdevé FONTANILLAS> FONTANILLES.

3.1.9.1- Llabià

Situat al nord-oest del municipi, en un replà de la serra a 54 m d'altitud, era el replà que ocupava l'estany d'Ullastret

Segons Aebischer, antropònim llatí, que indica que aquella persona és patró del poble, o gentilici acabat en -ANUS. No està molt clar però es creu que seria de LIVIUS, LAVIUS O LABIUS, dels quals derivaria LIVIANUS, LAVIANUS O LABIANUS. L'evolució es basaria doncs en la palatalització de la L inicial i la derivació del grup final -ANUS en À.

3.1.10- Garrigoles:

Es troba situat a la frontera amb l'Alt Empordà. És un municipi estès pels pujols arrodonits de les conques del Ter i del Fluvià.

Ens trobem davant d'un fitotopònim d'origen preromà. Una garriga és una espècie d'alzina, l'ètim es KARRICA. Si afegim el sufix diminutiu -OLUS,-A,-UM, obtenim el topònim de Garrigoles és a dir “alzines petites”.

El principal tret evolutiu que ha patit aquesta paraula és la sonorització dels dos sons “k” per el so “g”.

3.1.11- Gualta:

Població de la dreta del Ter, travessada d'oest a sud pel riu Daró i on coincideixen aquest últim amb el riu Ter a través del Rec del Molí de Pals.

Per aquesta coincidència dels dos rius, Gualta prové d'AQUA-ALTA per la crescuda que provoca la coincidència. Per tant ens trobem davant d'un hidrotopònim d'origen llatí.

Distingim la sonorització del so “k” a AQUA per el so “G” i la pèrdua de la A inicial.

3.1.12- Jafre de Ter:

És a l'esquerra del Ter el qual li serveix com a límit.

És l'únic topònim àrab del Baix Empordà, tot i que els historiadors no es posen massa d'acord i alguns creuen que és d'origen germànic. És tracta d'un antrotopònim, si provingués de l'àrab el nom seria Jafar, mentre que si provingués del germànic el nom seria Wilfred.

3.1.13- Mont-ras:

Comprèn els accidents dels darrers contraforts de les Gavarres estesos per la plana de Palafrugell. Té un tram litoral molt petit que comprèn des de la Cala d'en Massoni fins al cap de Planes.

És un topònim llatí que defineix aspecte. MONTE-RASU, que significa turó ras o turó pelat.

3.1.14- Palafrugell:

Municipi litoral, estès en una plana anomenada corredor de Palafrugell. És una de les poblacions més importants de la comarca.

És una combinació de dos mots llatins un que defineix un tipus de construcció i l'altre un antropònim. Palafrugell prové de la unió de PALATIUM-FRUGIELLUS, *palatium* es pot definir com “casal fort d'un senyor” i Frugiellus és un nomen romà. Per tant, deduïm que el senyor del fort es deia Frugiellus. El grup final UM, i el grup TI evoluciona en una C, com veiem en els documents antics *Palacio Frugel* (a. 1019). Finalment es va perdre la part final de la paraula PALACIO per donar pas a *Palaforzell* (Cròn. Muntaner)

3.1.14.1- Calella de Palafrugell

Poblet marítim situat a la costa que és un important centre turístic. El nucli primitiu era davant les cales de Calau, Portbò i Malaspina.

Es creu que és un topònim que denota situació i aspecte, es tracta del diminutiu de cala, tot i que també es pensa que pot provenir de *cacalella* que és el diminutiu de *cacabus* i que significa olla, per la forma de les seves petites cales.

3.1.14.2- Llafranc

Poblet marítim situat on es trobava la primitiva població romana i que al s. XIX va esdevenir un barri d'estiueig.

Topònim provinent d'un antropònim d'origen germànic, LANDFRANK, cal destacar, segons Corominas, la palatalització de la L inicial i la desaparició de la D.

3.1.14.3- Tamariu

Poblet marítim més al nord del Cap de St. Sebastià.

Es tracta d'un fitotopònim llatí, TAMARICE, que ha evolucionat a Tamariu en l'actualitat.

3.1.14.4- Llofriú

El poble de Llofriú està situat al sector nord-occidental del terme al peu de les Gavarres.

Segons Corominas, ens trobem davant d'un topònim que prové d'un antropònim germànic, LOTFRID. La L inicial palatalitza, mentre que el grup FRID passa a ser FREU quedant LLOFREU, finalment la E acaba convertint-se en una I.

3.1.15- Palamós:

Municipi on tot el ponent és ocupat per una franja litoral. S'estén per les planes de l'anomenat corredor de Palafrugell i per una part de les Gavarres.

És la combinació de dos mots llatins que volen dir lloc d'aiguamolls, podríem parlar d'un hidrotopònim però també d'un topònim que defineix aspecte.

PALU(S) HUMORIS>paloormors>palomors>palamós

Normalment la terminació “-mors” en llatí defineix aigües quietes i estancades i prové del mot HUMORES que significa humit, mentre que el primer mot PALUS significa aiguamoll. Per tant diríem que el topònim Palamós és aiguamoll humit, per tant lloc d'aiguamolls.

3.1.15.1- Sant Joan de Palamós

Situat a 1 km al nord de Palamós forma un nucli agrupat al voltant d'una església.

El nucli havia portat abans el nom de Vila Romà, però per analogia amb el municipi al qual va ser annexat l'any 1942, Palamós el qual celebra la seva festa major per St. Joan adoptà el nom del sant, provinent de l'hebreu *Yohasnam*, que significa Déu es misericordiós, per tant ens trobem davant d'un hagiopònim.

3.1.16- Palau-Sator:

Petita població localitzada a la plana al·luvial de la dreta del Daró fins als primers contraforts de la serralada de les Gavarres.

Com molts altres topònims és una combinació de dos mots, un d'ells llatí PALATIUM i l'altre provinent del català arcaic, Sator és un sinònim arcaic de la Torre, la qual encara és dempeus. Per tant el topònim indica una construcció, concretament una fortalesa o palau amb una torre que hi destaca.

3.1.16.1- Fontclara

El poble de Fontclara es situa 1 km al nord-est del municipi, a la vora d'una petita serra formada per turons poc enlairats al cim d'una plana.

Del llatí FONTE CLARA, del qual només cal destacar la caiguda de la desinència final E de FONTE.

3.1.16.2- St. Feliu de Boada

Situat als replans més baixos dels contraforts orientals de les Gavarres al sud del terme municipal.

És, doncs, un hagiòtopònim que correspon al Sant al qual ha estat consagrada l'església. Sant Feliu. Feliu prové de l'adjectiu llatí FELICE, mentre que Boada, té una etimologia incerta, tot i que es creu que prové del castellà *bóveda*, encara que l'evolució etimològica sigui un tant estranya.

3.1.16.3- St. Julià de Boada

El petit llogaret està situat a la plana al·luvial, 2km al nord de St.Feliu de Boada.

Es tracta d'un hagiòtopònim. El sant titular de l'església preromànica, Sant Julià, mentre que la segona part del topònim és d'etimologia incerta, tot i que es creu que prové del castellà (Vegeu 3.1.16.2- St. Feliu de Boada)

3.1.17- Pals:

Zona pantanosa pel pas del Ter, el Daró, el Masot i altres rieres pel seu territori, situada al litoral entre les muntanyes de Begur i el Montgrí.

Així com a Palamós, segons Corominas, el definim com un hidrotopònim l'ètim del qual és PALUS, aiguamolls, que perd la “u” i queda en el topònim actual Pals.

3.1.18- Parlavà:

Població que ocupa terrenys de la plana d'inundació del Ter i del Daró, el qual travessa el municipi de sud a nord. Es situa a 40 m d'altitud sobre el turó de Montori.

Usa la mateixa composició que Palafrugell, PALATIUM+antropònim, en aquest cas germànic, HRABAN.

L'evolució de Parlavà és complicada:

PALATIUM-HRABAN>PALAZ-RABAN, el contacte de la “z+r” provoca l'elisió de la “z” quedant PALARABAN, trobem documents antics que mostren aquest origen *Palaravano* (a. 1362) seguidament la metàtesi de les síl·labes -la-/ra- quedant PARALABAN i emmudint la a neutre (Paralaban) com en el mot veritat en el qual pronunciem *vritat*. Aebischer dubta entre el nom Hraban o qualsevol nom germànic derivat de l'arrel *Raf-* tot i que n'està segur de que es tracta d'un topònim compost per la paraula llatina PALATIUM i un nom germànic.

3.1.18.1- Fonolles

Es situa 2km a l'est de Parlavà, a la plana i prop de la riba esquerra del Daró.

Fonolles és un topònim d'origen llatí que fa referència a un col·lectiu de plantes, un fitotopònim, en aquest cas un col·lectiu de fenolls, també anomenats fonolls. Per al mot *fenoll/fonoll* trobem en llatí clàssic el mot FENUM que vol dir ‘fenc, farratge, herba’. En aquest mot s’hi adjuntà el sufix diminutiu -CULU (FENICULUM) , que ben aviat va perdre el significat diminutiu (de la mateixa manera que *abella* prové d’APICULA i no tenia significat *d'abella petita*), però, el mot fenoll prové del llatí tardà: FENUCULU > *fenuclu* > *fenujl* > *fenoil* > *fenoll*. Aquesta evolució és conseqüència del fet que en català la U breu llatina evoluciona normalment a o, mentre que la terminació -CULU evoluciona a ll.

3.1.19- La Pera:

Accidentat per les Gavarres però amb un sector central pla anomenat la vall de la Pera, per on passa la riera de la Pera que afluïx el riu Ter.

Pera és la forma catalana arcaica del mot pedra provinent del llatí PETRAM, amb l'evolució normal -tr->r com *patrem*>*pare*.

3.1.19.1- Pedrinyà

El poble de Pedrinyà es troba 1 km al sud-oest de La Pera, a la capçalera de la riera de la Pera en un fondal envoltat de turons.

El topònim Pedrinyà és l'evolució d'un antropònim llatí que denota possessió, així com a Foixà o Corçà del nom propi PETRINIUS, se'n deriva PETRINIANUS (*possessió d'en Petrinus*). La T intervocàlica sonoritza en *d*, el grup -NI- evoluciona en una *ny* i el sufix possessiu -ANUS esdevé una *à*.

3.1.19.2- Púbol

El poble de Púbol es troba 1km a migdia de la Pera, a la dreta de la riera de Púbol.

Púbol és un topònim preromà provinent de l'ètim PUPULO que és una variant preromana del nom llatí POPULUS (pollancre). Al llarg dels anys la O final de l'ètim es perd i la P intervocàlica sonoritza, com normalment sol passar.

3.1.20- Regencós:

Municipi situat en un replà a 78 m d'altitud al vessant meridional del Quermany, accidentat pel massís de Begur i regat per la riera de Pals.

Regencós prové del antropònim germànic RĀGINKONS>REINCONS, la terminació -cós en comptes de -cons és una influència del rossellonès.

3.1.21- Rupià:

Establert als contraforts orientals de les Gavarres, en contacte amb la plana fluvial entre el Ter i el Daró

Ens trobem altre cop davant d'un antropònim llatí, RUPIANUS provinent del nom RUPIUS, per tant com a Corçà o a Foixà, significa “d'en Rupi”, evolucionant el sufix -ANUS en *à*.

3.1.22- Sta. Cristina d'Aro:

Travessat pel riu Ridaura i accidentat per les Gavarres i al sud per la serra de Cadiretes que arriba fins al mar, deixant una costa rocallosa que va des de Vallpresona fins a Canyet.

Es tracta, doncs, d'un hagiòtopònim clar, creat al voltant de la parròquia de Sta. Cristina i amb

l'afegit d'Aro per la situació en què es troba (la Vall d'Aro). El nom de Cristina és d'origen llatí, prové de l'adjectiu *christianus*, -a que significa seguidor de Crist

3.1.22.1- Bell-lloc

Petit poble agregat a Sta. Cristina amb nombroses masies escampades situat a 120 m d'altitud, a l'extrem nord-oest de la vall d'Aro, sota Romanyà de la Selva.

Bell-lloc és un topònim que denota situació i aspecte segons Corominas, provinent del llatí *Bello loco*, que significa lloc bonic.

3.1.22.2- Romanyà de la Selva

Poble situat en una carena de les Gavarres, a l'extrem septentrional del terme municipal de Sta. Cristina.

Romanyà prové del derivat de possessió d'un antropònim llatí, el nom propi ROMANIUS del qual deriva ROMANIANUS. El grup -NI- intervocàlic evoluciona a *ny* i el sufix possessiu -ANUS evoluciona a *à*.

3.1.22.3- Solius

Solius és situat al sector meridional del terme al peu dels contraforts de la serra de les Cadiretes, prop d'un afluent del Ridaura.

Contracció de *sos olius* del llatí “*ipsos olivos*” que significa les oliveres. Trobem documentat aquest topònim amb la forma *Olivos* l'any 968.

3.1.23- St. Feliu de Guíxols:

Municipi litoral al sud-est de la comarca delimitat per la Serra de Cadiretes que li dóna un aspecte abrupte. Les desembocadures de diverses rieres donen lloc a la badia de St. Pol juntament amb la badia de St. Feliu.

A part de l'hagiotopònim de la primera part (St. Feliu) provinent de la parròquia del municipi, Guíxols es creu que té un ètim preromà, GUIKSALOS, on el grup “-al” postònic es converteix en “-ol” quedant GUIKSOLOS i el grup “ks” evoluciona a “x” GUIXOLOS.

3.1.24- Serra de Daró:

Es troba a la plana al·luvial de la dreta del Ter que és el seu límit septentrional. El Daró travessa el sector meridional del municipi, deixant, doncs, terres planes i molt aptes pel conreu.

Provinent del llatí SERRA que denomina situació i aspecte i amb l'afegit de Daró pel riu que el travessa. El nom no té cap sentit a no ser que antigament el poble es situés on en aquests moments hi ha el seu agregat, St. Iscle en una petita serra.

3.1.24.1- St. Iscle

Es troba a ponent del poble de Serra de Daró, al cim d'un pujol.

Es tracta d'un hagiopònim, que agafa el nom de l'església. St. Iscle és d'origen llatí, *Acisclus*, que era el nom d'un màrtir cordovès de Dioclecià del segle IV. Trobem el topònim documentat amb aquesta última forma en un document de l'any 1271 que diu: “*forcia et ecclesia intititata de Sancto Acisclo*”. El grup -us final, no es perd sinó que es converteix en una e, ja que va precedit d'oclusiva+líquida (cl), així com les dues primeres lletres es perden.

3.1.25- La Tallada d'Empordà:

Situada a la plana al·luvial a l'esquerra del Ter que és el seu límit meridional. És travessada pel mig pel rec del Molí.

En documents antics es troba escrit i anomenat com la Talada, que significaria paratge escarpat i penyalós, del qual la L ha sofert palatalització i s'ha convertit en una LL.

3.1.25.1- Canet de Verges

El poble de Canet de Verges es troba a 3,5 km de La Tallada, entre el rec del Molí i el Ter.

El fitopònim de Canet designa un derivat del llatí CANNA que significa canya. De CANNA en deriva CANNETUM que significaria canyar, per tant es tracta d'un col·lectiu de canyes, per la situació riberal que té es suposa que hi abunden. El grup -NN- evoluciona en *ny* i el grup final UM es perd.

3.1.25.2- Marenyà

Marenyà es troba situat al nord-oest del poble de la Tallada, als vessants de la serra de Sant Grau.

L'ètim d'aquest topònim és doncs un derivat d'un antropònim llatí, segons Corominas, MARINIANUS, derivat de MARINIUS, que indica possessió. El grup -NI- evoluciona a *ny* i el grup final -ANUS evoluciona en una *à*.

3.1.25.3- Tor

El poble de Tor es troba a 1,2 km al nord de la Tallada i es situa sobre els primers replans de la serra.

Corominas creu que pot venir d'una forma arcaica d'anomenar un turó, *Tor*. També apunta que pot provenir del llatí *turre*, però no li dona un origen clar.

3.1.26- Torrent d'Empordà:

Es situa als contraforts del Nord-est de les Gavarres i agafa també una part de la plana al·luvial a ponent de Begur.

L'etimologia és senzilla. Hidrotopònim provinent del llatí TORRENTE que significa riu.

3.1.27- Torroella de Montgrí:

Municipi litoral amb dos paisatges diferenciats, el del massís cretaci del Montgrí que s'estén fins al mar acabant amb penya segats, i la plana al·luvial socavada pel tram final del Ter.

Topònim que designa una construcció en aquest cas una petita torre. Provenent del llatí *turre* i amb sufix diminutiu queda TURRICELLA que significa “torreta” que queda assimilat en Torroella.

3.1.27- L'Estartit

L'Estartit és un poble costaner situat al peu dels espadats de Roca Maura i del cap de la Barra. Actualment és un nucli turístic important.

Segons Corominas, es tracta d'un hidrotopònim, creu que l'ètim és AESTUARIUM TICERI (desembocadura del Ter), on el diftong AE es monoftonga en una e, la U pretònica(aestuarium) s'apocopa i el grup final -ium desapareix. En llatí popular la terminació -ERI va esdevenir -it. Quedaria, llavors, ESTAR TICIT. Tot i que no és un origen del tot consolidat ja que hi ha diversitat

d'opinions en l'etimologia del riu Ter.

3.1.28- Ullà:

Situat als vessants meridionals del massís del Montgrí a la riba esquerra del Ter.

Prové de l'antropònim llatí AULIANUS, com hem vist a uns quants topònims més, el nomen romà AULIUS deriva en l'adjectiu AULIANUS, per designar possessió per tant diríem que Ullà significa “de l'Aulus”.

AULIANUS, au>o, per tant evoluciona a OLIANUS que apareix escrit l'any 834, la palatalització del grup “-li-” intervocàlic dona OLLANUS i el sufix -ANUS ens dona la “à”

3.1.29- Ullastret:

Es troba a la plana al·luvial travessat de nord a sud per la riba de Daró. Abans hi havia un estany d'uns 3 km² d'extensió que va ser dessecat al s.XIX per crear-hi terres de conreu.

Topònim provinent d'un ètim llatí, concretament parlem d'un fitotopònim, OLEASTRETUM, fa referència a “bosquet d'ullastres”. La forma *Ullastreto* apareix documentada l'any 899, l'any 1362 es troba documentada una falsa llatinització del topònim com *Oculo Stricto*, per la interpretació del nom com *ull estret*.

3.1.30- Ultramort:

Localitzat a la plana al·luvial entre el Ter, que és el seu límit septentrional i el Daró.

La seva etimologia no és clara, molts creuen que prové de “vulturis morturi” que significa “voltor mort” però no és segur, que es doni el fet d'una anècdota per al nom d'un poble.

3.1.31- Vall-llobrega

Petita vall al peu de les Gavarres que ocupa els contraforts del sud-est.

Tampoc és clara la seva etimologia i es creu que és romà tot i que no es sap del cert, ja que l'accentuació despista. Alguns lingüistes donaven la teoria de “VALLIS LUBRICÁTUM” però l'accentuació de la “e” en comptes de la o ho descarta.

Altres diuen que prové del llatí “VALLIS RUBRICA” que significa “Vall Roja”, llavors l'evolució etimològica coincidiria amb la del riu Llobregat que deriva de “RUBRICATUM”. Llavors

l'accentuació coincideix, tot i que no està clara del tot.

3.1.32- Forallac

Tres municipis s'uniren l'any 1976 per formar-ne un de sol amb capitalitat a Vulpellac. El terme municipal confronta al nord amb Ullastret i Palau-sator, a l'est amb Torrent i Palafrugell, al sud-est amb Mont-ras i al sud amb Vall-llobrega, Palamós i Calonge, al sud-oest amb Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura i a l'oest amb la Bisbal.

El topònim surt de ajuntar les tres síl·labes dels nuclis de població més importants del terme: **Fonteta**, **Peratallada** i **Vulpellac**.

3.1.31.1- Fonteta

Fonteta està situat a 67 m d'altitud, és a la dreta de la riera que porta el mateix nom que el poble.

Es tracta d'un hidrotopònim, segons Corominas no és el que pot semblar, no és el diminutiu de font, sinó que és l'evolució de FONTEM EDITAM, que significa *font elevada*

3.1.31.2- Peratallada

Peratallada és una vila que es situa a ponent de la riera Grossa, a 43 m d'altitud, sobre la roca viva que a l'Edat Mitjana s'aprofità com a basament per la muralla.

El topònim té el seu origen en la llengua llatina, denota aspecte, PETRA-TALADA. El poble és envoltat d'uns valls de fortificació excavats a la roca natural. La T de PETRA cau⁶ i la L intervocàlica palatalitza, quedant Peratallada.

3.1.31.3- Vulpellac:

Vulpellac es troba a l'esquerra de la riera de Fonteta, a 51 m d'altitud

Es creu que prové del gentilici llatí VULPILIUS derivat de VULPIUS tot i que Corominas digué que provenia del cèltic, per tant no és clara encara l'etimologia d'aquest topònim.

3.1.31.4- Fitor

Poble situat en plena serra de les Gavarres, amb escasses comunicacions i serveis i un poc rendiment del bosc que està provocant poc a poc el despoblament d'aquest poble.

⁶ Vegeu 3.1.19- La Pera

El topònim té un origen llatí el qual designa la situació del poble, FICTORIUM que significa fita. El grup CT es simplifica en una *t* i la terminació -IUM cau.

3.1.31.5- St. Climent i Sta. Susanna de Peralta

Municipis situats a les petites valls dels darrers contraforts septentrionals de les Gavarres, la divisió dels quals no és gens precisa.

Els dos comparteixen l'afegit Peralta, provinent del llatí i que fa referència a l'aspecte PETRA ALTA o *pedra alta* en català així com en dos dels topònims estudiats abans⁷, l'evolució normal de la paraula llatina *petra* dona PERALTA.

Són doncs, els dos, hagiòtopònims, tot i que un fa referència a l'església de Santa Susanna i l'altre al monestir de St. Climent.

Santa Susanna és un nom bíblic provinent de l'egipci Sšn, tot i que la Susanna cristiana apareix en el capítol 13 del llibre del profeta Daniel de la Bíblia i és una noia acusada falsament d'adulteri.

Sant Climent, és un nom provinent del llatí *clemens*, persona donada a la clemència.

3.1.32- Verges:

Terreny planer amb petites ondulacions formades per petits turons a la plana del Ter.

És, doncs segons Corominas, un hagiòtopònim llatí, que prové de VIRGINES. Es creu que hi havia una parella de Santes Verges al municipi i per això se'n diu així.

3.1.33- Vilopriu:

Municipi situat a la conca del Ter.

Antropònim d'origen germànic, provinent de VILLA HILPERICI, que evoluciona en VILALPRIU.

⁷ 3.1.19- La Pera i 3.1.31.2- Peratallada

3.2- ACCIDENTS GEOGRÀFICS

3.2.1- Ter

El Ter és un riu que neix a Ulldeter a 2.400 m d'altitud i que transcorre per les comarques del Ripollès, Osona, la Selva, el Gironès i el Baix Empordà, on va a desembocar a l'Estartit a la mar Mediterrània. El seu recorregut és de 208 km. Es comporta com un riu de règim intermedi⁸ per la forta afluències de rieres a les planes del seu curs mitjà i baix.

L'etimologia del topònim Ter segons Corominas té una arrel indoeuropea, TICER, seria l'ètim preromà del qual el grup TI també es pronunciava TE. TECER, passà a pronunciar-se TEZER, la consonant sonora Z es perd i trobem en documents antics *Teer*. Tot i que no és del tot compartida aquesta teoria, existeix també una teoria que ens parla de Ter com l'evolució d'un antropònim germànic, Theudher. No seria estrany trobar antropònims en la toponímia fluvial, el riu Freser, també prové d'un antropònim germànic llatinitzat.

3.2.2- Daró

El Daró és un riu de règim fluvial mediterrani que neix a les Gavarres i que és afluent del riu Ter, tot i que antigament desembocava a la Mediterrània.

El Daró travessa Cruïlles, Monells i Sant Sadurn de l'Heura, la Bisbal d'Empordà, Corçà, Parlavà, Serra de Daró, Gualta i Pals.

L'etimologia d'aquest topònim fluvial té segons Corominas l'origen en un antropònim grec igual que la segona teoria del riu Ter. Prové del nom ATHARUS,-ON, del qual la TH sonoritza i la A inicial es perd, i si agafem la terminació -ON, la N final cau i manté l'accent a la O.

3.2.3- Ridaura

El Ridaura és el segon riu més important del Baix Empordà després del Ter. Constitueix l'eix de la Vall d'Aro. Neix al massís de l'Ardenya(Sta. Cristina d'Aro) i desemboca a Platja d'Aro.

El seu ètim és probablement també un antropònim llatí, RIVO DE AZARE on Àzar és el nom propi. Ho documenten certs escrits trobats *Riodezari* (a. 858) i *Ruideazar*(a. 877) per exemple

⁸Presenta grans crescudes a la primavera i a la tardor

3.2.4- Massís del Montgrí

És un massís muntanyós a la vora del mar Mediterrani que separa l'Alt i el Baix Empordà. Està distribuït entre els municipis de Bellcaire, l'Escala, Ullà i Torroella de Montgrí.

El topònim té el seu origen en l'aspecte de la serralada, un tant grisosa o ennegrida, per tant prové del llatí, MONTE NEGRINO.

3.2.5- Gavarres

El massís de les Gavarres és amb el de Begur, l'extrem septentrional de la serralada litoral catalana. Té la forma d'un gran arc amb una extensió propera als 350 km quadrats repartits en 21 km de longitud que es situen entre una vintena de municipis: Calonge, Castell-Platja d'Aro, Corçà, Cruïlles, Monells, St. Sadurní de l'Heura, Forallac, la Bisbal, Mont-ras, Palafrugell, Palamós, Sta. Cristina d'Aro, Torrent, Vall-llobrega, Cassà de la Selva, Celrà, Girona, Juià, Llagostera, Llambilles, Madremanya, Quar i Sant Martí Vell.

És un topònim d'origen preromà, potser ibero-basc, segons Corominas que significaria *embardissat*. Corominas es basa en l'actual forma del basc de la paraula esbarzer que és *gaparra*.

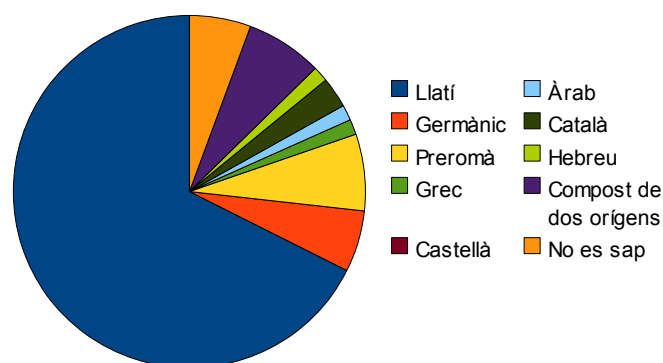
3. CONCLUSIONS LINGÜÍSTIQUES

3.1- CONCLUSIONS SOBRE L'ORIGEN

Després de l'anàlisi de 71 topònims, la taula inferior, ens mostra en números la repartició de l'origen d'aquests:

Llatí	Germànic	Preromà	Grec	Castellà	Àrab	No es sap	Català	Hebreu	Compost
48	4	5	1	-	1	4	2	1	5

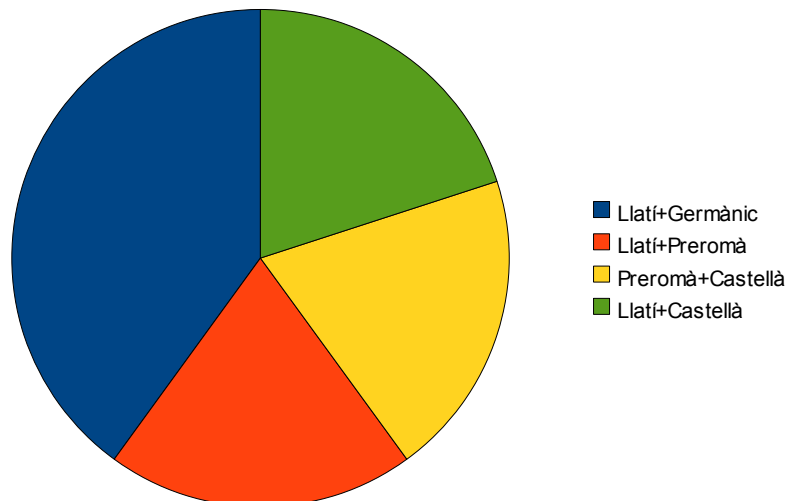
ORÍGEN TOPÒNIMS DEL BAIX EMPORDÀ

Com podem veure al gràfic gairebé tres terços dels topònims són d'origen llatí. Aquest gran nombre de topònims llatins és sobretot conseqüència de la forta i llarga llatinització de la comarca durant cinc segles, i la influència d'aquesta cultura en la nostra. Els topònims llatins van seguits dels preromans, aquests, es troben en zones entornades on abans s'hi havia instal·lat un poble preromà, els indigets o fan referència a plantes, com Gavarres o Garrigoles, hi ha entre ells, un hagiòtopònim St. Antoni, adaptat després a la cultura romana.

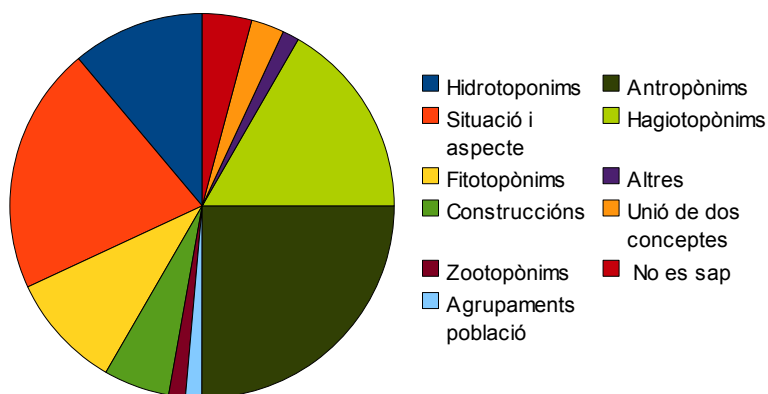
Veiem també que els topònims d'origen àrab són molt escassos, concretament només n'hi ha un, això és conseqüència de la efímera estança dels sarraïns a la nostra comarca, exactament des del 713 al 742 a diferència de l'origen germànic, més abundant a les nostres terres, a conseqüència de les seves invasions al segle III dC. invasions que posaran fi a la Pax Romana.

No són pocs els topònims que es componen de dos orígens, fet que fou provocat per la convivència de més d'una cultura alhora en el territori. Aquests topònims amb dos orígens corresponen al següent gràfic:

La convivència de dues cultures com per exemple la romana i la germànica, aquesta última invasora de la primera, ens porten l'explicació del major gruix d'aquests topònims compostos. Els altres tres, en canvi no deixen entreveure de la mateixa manera una convivència de cultures sinó que jo optaria més pels préstecs lingüístics.

3.2- CONCLUSIONS CONCEPTUALS

Hidrotòponims	Situació i aspecte	Fitotòponims	Construccions	Zootòponims	Agrupaments de població
8	15	7	4	1	1
Antrotòponims	Hagiòtopònims	Unió de dos conceptes	Altres	No es sap	
18	12	2	1	3	

Veiem que gran part de la gràfica és ocupada bàsicament per tres colors, el verd el negre i el vermell, per tant els conceptes que junts són més de la meitat dels topònims estudiats són els antropònim, el hagiòtopònims i els topònims que denoten situació i aspecte. Crec que és així perquè marquen molt la identitat d'un gruix de població, la situació i l'aspecte donen uns trets característics a cada poble, cap poble és igual, el concepte d'antropònim va molt lligat a la història del mateix poble i sovint a qui ha pertangut segurament durant anys, mentre que la religió també és un símbol important d'identitat, llocs on l'església del llogaret ha tingut prou pes com perquè es conegui tot el nucli de població amb el nom del sant consagrat.

Aquests tres conceptes tant freqüentats van seguits dels hidrotòponims i els fitotòponims, potser es poden incloure dins de la situació i l'aspecte d'un poble ja que són dues coses que marquen l'aspecte d'un lloc.

Seguim tenint un sector, encara que sigui minoritari que ens indica que encara hi ha topònims que no tenen una etimologia clara, per tant, no està tot fet en la toponímia empordanesa i molt menys en la catalana.

A la taula hi podem veure la informació del gràfic en números, per una visió més clara de la classificació dels topònims.

3.3- CONCLUSIONS MORFOLÒGIQUES

- La m final de l'acusatiu no es conserva mai, ho hem comprovat en tots els topònims llatins en acusatiu, per exemple a Fonoleres, hem vist que ja a l'època tardoromana es perdia la m final de FENICULUM.
- Les vocals pretòniques i posttòniques normalment es sincopen (desapareixen a l'interior de la paraula, com a unglam>ungla, també veiem aquest fenomen en topònims com l'Estartit el qual perd la U pretònica (Aestuarium) per passar a *Estarium*
- Els diftongs es monoftonguen
 - ae>e, agafem com exemple l'anterior, Aestuarium evoluciona en **E**stuarium.
 - oe>e, en aquest cas no ens hem trobat amb cap monoftongació d'aquest tipus.
 - au>o, aquesta monoftongació és freqüent en la llengua, la trobem en topònims com Sant Llorenç provinent de **L**aurentius.
- p, t, c, intervocàliques sonoritzen a b, d, g respectivament Del primer cas trobem per exemple el topònim Púbol, provinent de l'ètim PUPULO que evoluciona a **b** igual que a la llengua, com exemple trobem el de ripam>**ri**ba. Del segon cas trobem l'agregat de la Pera, Pedrinyà, l'ètim del qual és *Petrinianus*, la **t** del qual sonoritza igual que rotam>**ro**da. L'últim cas de sonorització d'una consonant oclusiva intervocàlica el trobem en topònims com Begur, de *Bekuri*, evoluciona a *Beguri* com caecam>**ce**ga
- El grup final -um normalment es perd (apocopa). si queda oclusiva+líquida o oclusiva+vocal+líquida es transforma en una e. Qualsevol dels derivats de Palatium sofreixen aquest fenomen, el grup -um s'apocopa mentre que a l'agregat de Serra de Daró, St. Iscle ens trobem una oclusiva+líquida per tant el grup -um no s'apocopa sinó que es transforma en una e, així com en la paraula membrum>**m**embre
- Les consonants sonores a vegades es perden, al topònim Ter, la consonant sonora cau i passa de *Tezer*>*Teer*.
- **-li-** intervocàlic palatalitza i es converteix en una **ll**, també palatalitza la **l-** inicial. Del primer cas, coincidint amb l'exemple de filiam>**fi**lla, trobem Ullà, ètim del qual és AULIANUS i

aquest grup -li- intervocàlic evoluciona a una *ll*, és molt més usual la palatalització a principi de paraula com *lanam*>*llana* així com *Llafranc* o *Llofriú*.

- Les oclusives duplicades es simplifiquen, com a exemple trobem el municipi de Caça de Pelràs, *Cattianum*, l'ètim, simplifica les dues *t* en una de sola.
- **S+consonant** a principi de paraula dóna lloc a una **e protètica**, no he trobat cap topònim amb aquestes característiques.
- Les consonants sordes i sonores davant **r** desapareixen o bé es mantenen i sonoritzen, la sonorització l'hem vist més amunt, trobem un exemple de pèrdua com a *patrem*>*pare* en el topònim a La Pera, del qual també podem trobar l'evolució *pedra*, és un ètim que admet tant la sonorització com la pèrdua.
- **R** a final de paraula produeix metàtesi i aquesta passa a l'interior com passa amb la paraula *inter*>*entre*, no he trobat cap paraula amb aquestes característiques.
- La **E** final a l'infinitiu s'apocopa, és a dir desapareix, no m'he trobat amb cap paraula així pel fet de la poca utilització o nul·la utilització de verbs en la toponímia, i menys infinitius.
- Els grups **mn,nn,gn,ni,ne** es converteixen en **ny**, trobem aquest fenomen en topònims com *Canet de Verges*, provinent de *Cannetum* o *Romanyà de la Selva*, provinent de *Romanianus*.
- El grup **ct** es simplifica en una **t** i la vocal precedent passa a **-e-** o a **-i-**, trobem la simplificació del grup **-ct-** en el topònim *Fitor* (*Fictorium*) tot i que el canvi de la vocal precedent com a la paraula *factum*>*fet* no hi és perquè la vocal precedent ja és una *i*.
- La **v** passa a **u** (*novem*>*nou*) o desapareix (*pavorem*>*por*), només hem trobat aquest fenomen en una ocasió, *Rivo d'Azare*, el *Ridaura*, tot i que aquesta *u* cau posteriorment.
- El grup **-cul-** precedit de vocal evoluciona a una **ll** com en la paraula *apiculam*>*abella*, només l'hem trobat en un cas, el cas de *Fonolles*, provinent de l'ètim *FENICULUM*, que evoluciona finalment en *fenoll/fonoll*.
- **-ci-/ce-, -ti-/te-** donen lloc a **c,s** o **ç** com a *martium*>*març*, ho trobem en ètims com *Caça de Pelràs*, que evoluciona de *Catianus* a *Caçanus*.
- La **-x-** intervocàlica es manté, a vegades altera la vocal precedent, si no és intervocàlica

Viatge etimològic pel Baix Empordà.

passa a ser una *s* com *buxum*>*boix* i *anxiam*>*ànsia* respectivament, no s'ha trobat cap topònim amb aquest tret.

CONCLUSIONS

Un cop acabat el treball, puc dir que he complert el meu objectiu, la toponímia empordanesa beu sobretot del llatí, que alhora és la cultura de la qual hem rebut més influència. Els trets lingüístics actuals es veuen igualment reflectits en la toponímia, tot i que aquesta reflexa una evolució un tant més lenta. És, doncs, una branca de la lingüística en constant evolució i tal i com hem vist en les conclusions sobre l'origen dels topònims com en les conclusions conceptuals encara hi ha coses que no es saben, encara no està tot vist.

L'*Onomasticon Cataloniae* i el lloc web de l'Institut d'Estudis Catalans han sigut, sobretot, les eines utilitzades per l'elaboració del “Viatge etimològic”, fonts que sovint es contradeien i aportaven confusió però confusions que s'han resolt de la millor manera possible.

Aquest treball m'ha fet veure, encara més, que la llengua és una cosa viva i que, per tant, canvia constantment. Em sento satisfeta en quant als resultats, després de l'anàlisi de 70 topònims i l'estudi etimològic dels mateixos he pogut sintetitzar en unes poques pàgines, contestant les preguntes que m'havia plantejat en un principi.

Encara que d'entrada la meva idea era fer la comparativa entre els topònims dels anomenats Països Catalans, m'ha anat bé delimitar-ho en una zona concreta, com és el Baix Empordà, ja que em permet conèixer la toponímia de la zona en profunditat i no d'una manera superficial, així com la seva geografia i la seva història.

Només em falta dir que estic molt contenta dels resultats del treball i també de tot el procés de realització del mateix i que, com ja havia dit a la introducció, quan més sé, més ganes tinc d'aprendre.

AGRAÏMENTS

M'agradaria agrair la col·laboració en aquest treball de les meves dues tutores, les quals m'han ajudat guiant-me i orientant-me durant tota la realització del treball, la Laura Ferraz que estigué tot primer intentant ajudant-me a modelar el treball i a la Teia Galí, que m'ha ajudat a acabar de polir-lo i fer-lo. També vull agrair l'ajuda d'en Xavier Almenara que em posà a l'abast les eines per l'anàlisi. I per últim, però no menys important, agrair també a en Carlos Miranda per els llibres de consulta que m'ha deixat i per l'ajuda brindada amb algun topònim que em suponia alguna dificultat.

BIBLIOGRAFIA

http://ca.wikipedia.org/wiki/Batalla_de_Verges (Consulta 26/08/10)

<http://ca.wikipedia.org/wiki/Ter> (Consulta 13/11/10)

http://ca.wikipedia.org/wiki/Mass%C3%ADs_del_Montgr%C3%AD (Consulta 15/09/10)

http://ca.wikipedia.org/wiki/Mass%C3%ADs_de_les_Gavarres (Consulta 9/11/10)

<http://ca.wikipedia.org/wiki/Ridaura> (Consulta 3/10/10)

<http://dcvb.iecat.net/> (Consulta 20/07/10)

- Carracedo Arroyo, Eleuterio . *Toponimia de la tierra de Soria*. Soria. Diputación Provincial de Soria. 1996
- V.V.A.A. *Atles de Catalunya (Baix Empordà)*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 2006.
- Corominas, J. *Estudis de la Toponímia Catalana*. Editorial Barcino. Barcelona. 1965.
- Corominas, J. *Onomasticon Cataloniae v.v. II-VII*. Curial edicions catalanes. Barcelona. 1994